

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

КТУЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ІННОВАЦІЙНИЙ СПЕКТ

Ринкові перетворення вітчизняної економіки та активна інтеграція України до світової економічної спільноти зумовлює необхідність дослідження процесів розвитку конкурентного середовища національної економіки та ефективного управління конкурентоспроможністю окремих суб'єктів господарювання за умови наростання агресивності оточуючого середовища. Проблема загострюється у зв'язку з формуванням єдиного глобального ринку і наростанням значущості інноваційної складової конкурентних відносин. Цій проблематиці присвячено низку наукових праць зарубіжних і вітчизняних дослідників, у яких розкрито важливі аспекти забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, формування і удосконалення конкурентної політики, а також управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання з урахуванням впливу глобальних і національних чинників. З іншого боку, розуміння важливості створення та імплементації в управлінську практику моделі інноваційного розвитку також зумовило активізацію досліджень у цій сфері. Поряд з тим, детальне ознайомлення з монографічними виданнями, що стосуються двох згаданих напрямів досліджень, дає змогу виявити недостатній рівень їх гармонізації, що потребує активних наукових досліджень у цій міждисциплінарній сфері.

Серед таких розробок привертає увагу опрацювання теоретико-методологічних засад і розроблення методичних і практичних рекомендацій з проблематики управління конкурентоспроможністю національної економіки та окремих суб'єктів господарювання на засадах інноваційного розвитку, яке подано у монографії Н. П. Тарнавської¹.

У рецензованій праці на основі дослідження тенденцій розвитку теорії, методології та практики управління конкурентоспроможністю вітчизняних і зарубіжних суб'єктів господарювання переконливо доведено, що концепцію управління конкурентоспроможністю необхідно будувати, базуючись на моделі інноваційного розвитку та з урахуванням нових проявів конкуренції в умовах формування суспільства, яке базується на знаннях.

На основі дослідження гносеологічних коренів конкуренції автор робить висновок про необхідність переосмислення основних явищ і процесів, що відбуваються у конкурентному середовищі. Критичний аналіз поведінкового, структурного і

¹ Тарнавська Н.П. *Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика*. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 570 с.

функціонального підходів до розуміння сутності конкуренції дав змогу автору виокремити ті аспекти кожного з них, які у подальшому стали підґрунтям сформованої концепції управління конкурентоспроможністю. Логічним висновком з дослідження існуючих моделей конкуренції є твердження про наростання значущості нецінової, міжгалузевої та інноваційної конкуренції, яка є недосконалою за своєю сутністю (підрозділ 1.1). Поділяючи основні погляди концепції спільного творення цінності виробниками і споживачами продукції, а також забезпечивши теоретичну організацію емпіричних явищ і процесів у конкурентному середовищі, Н. П. Тарнавська робить висновок про зміну природи підприємства і конкурентних відносин, виділяючи при цьому міжланцюгову і внутрішньоланцюгову конкуренцію (підрозділ 1.2). Теоретичним надбанням можна вважати виявлення додаткових аргументів на користь твердження про споживача як частину принципово нової системи компетенцій, що дозволило виявити нові джерела інтелектуального капіталу і формування креативної мережі співтворців цінності (підрозділ 1.2). Такі висновки дали змогу автору висловитися про часткове нівелювання процесу обміну у конкурентній боротьбі за споживача. Заслужують на увагу обґрунтовані теоретичні положення щодо формування парадигми конкурентних переваг, які сформовано на основі дослідження еволюції теорії конкурентних переваг у поєднанні з наростанням експансії нововведень (підрозділ 1.3).

Науковий інтерес викликає трактування Н. П. Тарнавською сутності конкурентоспроможності підприємства як його здатності у реальному масштабі часу та у перспективі формувати і використовувати систему знань, умінь та навичок спільного зі споживачем творення привабливого для нього продукту, випереджуючи за часом теперішніх і можливих конкурентів (підрозділ 2.1). Оригінальним видається підхід до діагностики конкурентоспроможності підприємства, який базується на використанні кількох критеріїв (залежно від інтересів користувачів інформації про конкурентоспроможність – споживачів, конкурентів, інвесторів, кредиторів, персоналу та ін.), який подано у підрозділі 2.2. Досить успішною є спроба автора поєднати маркетинговий і ресурсний підходи до управління конкурентоспроможністю, а також доведення про необхідність переміщення домінанти управління у процес створення і реалізації управлінських інновацій, які створюють середовище для продукування всіх інших видів інновацій. Пріоритетними сферами системи управління конкурентоспроможністю Н. П. Тарнавська виділяє стратегічне спрямування діяльності, пріоритет розвитку персоналу і управління гнучкістю підприємства як відкритою економічною системою (підрозділ 2.3), що логічно узгоджується з обраними теоретичними підвалинами дослідження.

Заслужує на підтримку реалізований автором підхід до розгляду конкурентного середовища як мегасистеми з вивченням тенденцій і взаємозв'язків товарного, фінансового ринків і ринку робочої сили, що дозволяє, на думку автора, суб'єктам господарювання виявляти нові ринкові можливості і обмеження, а також здійснювати ефективне управління їхньою конкурентоспроможністю. Результати творчого аналізу дозволили автору рецензованої монографії дослідити низку процесів, що характеризують концентрацію виробництва (підрозділ 4.2), а також сформулювати спільні риси і відмінності процесів приватизації, корпоратизації і реструктуризації

виробництва в постсоціалістичних країнах і виробити рекомендації щодо регулювання цих процес в Україні (підрозділи 3.3 і 3.4).

Безумовно, основним у рецензованій монографії є п'ятий розділ, у якому здійснено концептуалізацію інноваційних проявів суспільства, побудованого на знаннях, в управлінні конкурентоспроможністю. Глибокий науковий аналіз інноваційного забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання та виявлені ознаки інноваційного типу поведінки дозволили автору виробити концепцію управління конкурентоспроможністю на засадах інноваційного розвитку як управлінську інновацію. Її реалізація забезпечить інтеграційні процеси і створить мотиваційне середовище для продукування інших інновацій. Додатковим аргументом для формулювання концепції управління конкурентоспроможністю став виявлений вищий рейтинг України за індексом формування суспільства, заснованого на знаннях, порівняно з індексом глобальної конкурентоспроможності, що дало підстави акцентувати увагу на розвиткові креативної мережі як запоруці зростання конкурентоспроможності.

Однак, на нашу думку, не всі аспекти досліджуваної проблеми знайшли повне відображення в рецензованій монографії. Це стосується, у першу чергу, питань організаційного забезпечення реалізації розробленої концепції управління конкурентоспроможністю: у дослідженні чітко не окреслено, які із згаданих у монографії державних органів будуть задіяні до реалізації гармонізованих заходів конкурентної, інноваційної і кадрової політики.

В цілому ж варто зазначити, що монографія Н. П. Тарнавської є фундаментальною науковою працею, в якій обґрунтовано концепцію управління конкурентоспроможністю на засадах інноваційного розвитку. Запропонований підхід значно розширює середовище досліджень, а новизна і оригінальність багатьох положень стимулює розвиток подальших дискусій. Результати дослідження, подані у монографії, мають і практичну цінність, оскільки доведені до рівня конкретних прикладних пропозицій, а також апробовані на практиці. Монографія, безумовно, знайде схвалення наукової спільноти, зацікавить економістів-практиків і студентів.

Л. Г. Ліпич

доктор економічних наук, професор,
декан економічного факультету Волинського
національного університету імені Лесі Українки